

i første Paragraph, at det skal staae enhver Godseier frit for at afhænde sin Bondegaard til Fæsteren for den Priis, som han kan komme overeens med Vedkommende om, og § 2 hæver udtryffeligt det Forbud, som havde fundet Sted ifølge Forordningen af 15de Mai 1761 paa Grund af, at man dengang ansaae det for at hindre Fællesskabets Ophøvelse, at Godseierne solgte en Deel af deres Bøndergods fra Godset. Det blev derfor bestemt, at ingen Godseier maatte disponere saaledes over sit Bøndergods, at det derved kom i flere Hænder; men Forordningen af 1769 hæver denne Bestemmelse, med den udtryffelige Bemærkning, at den synes at betage vedkommende Eiere Naadigheden over deres Eget. Forordningen siger, at dette Forbud skal være aldeles hævet, og fremhæver endogsaa dette Ord med udmærket Tryk. Naar den samme Forordning i § 7 opfordrer Bestyrerne af offentlige Stiftelser til at afhænde disses Bøndergods paa saadanne Vilkaar, som Bonden kan være vel tjent med og de offentlige Stiftelser tillige, saa viser netop den Modsatning, som findes mellem disse Paragrapher, tydeligt, at det ganske var Godseieren overladt at handle med Bønderne, som han kunde komme overeens med dem. At nu Godseierne for nærværende Tid have kunnet faae en større Betaling for deres Fæstegaarde end tidligere, mener jeg er en ligefrem Følge af Conjuncturerne, og et Spørgsmaal er det ogsaa, om den Indfæstning, som Godseierne nu fordre, endogsaa de, der fordre den allerhøieste, efter de nuværende Conjuncturer staaer i et saameget skjærende Forhold til den tidligere Indfæstning. Naar vi see hen til Eiendommens og Pengenes nærværende Værdi, hvad Agerdyrkingen giver af sig og den hele Stilling, hvori Fæstebonden nu staaer fremfor tidligere, saa mener jeg, at den Indfæstning, han giver, ikke staaer i et saa syndeligt skjærende Forhold til den, der blev givet tidligere, og naar vi ville see hen til Godseierne, saa maae vi ogsaa tage i Betænkning, at der er berøvet dem Rettigheder og Friheder, som de tidligere have været i Besiddelse af, uden at der er givet dem nogen Erstatning derfor. Der er for Exempel paalagt dem at deeltage i alle Communalbyrder, som for mange Gods-

eiere er en meget væsentlig og betydelig Byrde, uden at de have faaet nogen Erstatning derfor; ligeledes er der paalagt Godseierne ved den almindelige Børnepligtsslov at deeltage i en Forpligtelse, som hidtil alene hvilede paa Bondestanden; om de derfor i andre Henseender ifølge Conjuncturerne skulde have en større Fordeel, end tidligere, saa mener jeg, at Billighed ogsaa kunde tale derfor. Skulle Godseierne nu have fuld Erstatning, saa bør den fastsættes efter, hvad Gaardene ved Fæstetid ere værd, og jeg troer, at man, ved at taxere Bøndergodset, umuligt kan tage Hensyn til Billighedsgrunde; det er Noget, som det nødvendigviis maa overlades vedkommende Eier selv at tage Hensyn til. Man kan heller ikke tage Hensyn til saadanne ubestemte Værdiforringelser, som enten den strengere eller den lempeligere Fæstetvang skulde medføre; det er Noget, som ikke kan vurderes, som altid kun vil kunne blive Gjenstand for et vilkaarligt Skjøn, og som derfor vil blive ansat høist forskjelligt og give Anledning til stor Utilfredshed. Jeg mener derfor, at naar Bøndergodset skal overgaae til Selveiendom, og Billighedsgrunde derved skulde tages i Betragtning, saa kan det kun skee ved frivillige Overeenskomster; det er ene og alene ved dem, disse Billighedsgrunde kunne faae den retfærdige Virkning, som man ønsker, de skulde have. Forsaaavidt Udvalget har villet godtgjøre, at Bondestanden havde Ret til at fordre Fæstegodsets Overgang til Selveiendom, da har jeg ikke kunnet overbevise mig om Rigtigheden deraf. Jeg mener, at de Lovbestemmelser, som man har paabaaraabt sig, og som kunne hentyde herpaa, ikke, naar man vil tage tilbørligt Hensyn til alle Omstændigheder, kunne siges at have givet Bondestanden nogen saadan Ret. Jeg vilde ogsaa finde, at det havde været ubilligt og uretfærdigt af Lovgivningen, om den saaledes havde favoriseret en enkelt Stand fremfor andre; alle de Bestemmelser, som saaledes skulde være givne i Bondestandens Faveur, indeholde tillige altid som Motiver og Præmisseser, at det er til Almeenvælets Befordring, til Agerdyrkingens bedre Fremme etc.; det er Sætninger, som man altid vil finde jævnsides med de Dyringer, som gaae ud paa, at noget